

joiden taakse eläin ei näe. Laumaeläimenä lammas seuraa johtajaansa. Lauman siirtoa helpottaa, kun löytyy niin sanottu johtajalammas, jota hyödynnetään.

Lampaan aistit

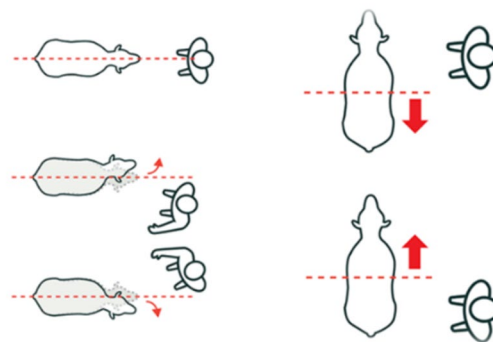
Käsittelyssä on hyvä muistaa eläinten hyvät aistit. Lampailla on erittäin hyvä kuulo. Lampaan kuuloalue on 100–40 000 Hz, kun taas ihmisen 1000-4000Hz. Niiden kuulotaajuus korkeissa äänissä on siis ihmistä parempi, mutta matalissa äänissä heikompi. Lampaat pelkäävät korkeita ja yllättäviä ääniä. Paras kuuloalue on 8000 Hz. Hyvän kuulon lisäksi lampailla on erittäin laaja näkökenttä, vaikkakin niiden syvyysnäkö onkin heikko. Näkökenttä voi olla lähes 360 astetta riippuen lampaan villan määrästä päässä ja lavoissa. Syvyysnäön ollessa heikko lampaat jäävät herkästi tutkimaan ja tuijottamaan, sillä yksityiskohtien hahmottaminen on niille vaikeaa. Lampaiden laaja näkökenttä on rajoittunut niin, että ne eivät pysty näkemään aivan taakse, jolloin ne voivat pelästyä herkemmin takaa kuuluvia ääniä ja liikettä. Lampaat kulkevat mielellään kohti valoa. Ne pyrkivät välttelemään varjoja ja teräviä kontrastieroja valoisan ja tumman välillä. Kuulon ja näön lisäksi lampailla on hyvä hajuaisti, jonka avulla ne tutkivat ympäristöä ja valikoivat ravintonsa. Hajuaistin avulla ne myös pystyvät lukemaan tilanteita, joissa toinen lajitoveri on pelästynyt tai kiimassa. Lammas erittää merkkiaineita eli feromoneja vereensä ja virtsaansa. Tästä syystä käsittelytilanteessa on pyrittävä stressittömään toimintaan ja välttää turhaa pelkoa eläimissä, koska lampaat haistavat tämän edeltäjänsä ”paniikkipissan tai -ulosteen”. Kiimasta erittyvät feromonit myös erittyvät virtsaan ja ulosteisiin.

Hyödynnä omaa kehonkieltä lampaiden siirtelyssä

Lampaiden käsittelyssä hyödynnetään eläimen tasapainolinjaa ja pakoaluetta. Tasapainolinja ja pakoalue ovat näkymättömiä alueita, joka voidaan huomata, kun liikutaan lampaan ympärillä. Toiset lähtevät karkuun jo heti, kun astut askeleenkin lähemmäksi ja toiset antavat tulla ihan iholle. Tämä reaktio kertoo eläimen pakoalueesta eli turva-alueesta, jonka eläin on muodostanut itselleen. Pako-alue on hyvin yksilöllinen. Kesyllä eläimillä sitä ei juurikaan ole. Toinen havaittava reaktio on eläimen suunnan muutokset, kun liikut lampaiden vierellä. Tämä kertoo eläimen tasapainolinjoista. Vältä kuitenkin eläimen takana kulkemista.

Tasapainolinjoilla liikkumisen vaikutukset:

- Kun sijaitset hartialinjalla tasapainolinjan takana, lammas liikkuu eteenpäin.
- Kun sijaitset hartialinjalla tasapainolinjan etupuolella, lammas todennäköisesti liikkuu taaksepäin
- Lampaan pitkittäis- suunnassa oleva tasapainolinjan avulla voit ohjaila lampaan suuntaa. Kun sijaitset lampaan vasemmalla puolella, kulkee lammas oikealle. Vastaavasti oikealla puolella, kulkee lammas vasemmalle.

Apuvälineet

Lampaiden käsittelyssä voidaan käyttää erilaisia apuvälineitä, kuten **paimenkoiraa, käsittelykeppiä tai -koukkuja**, sekä **riimua ja narua**. Apuvälineiden avulla luodaan lampailla painetta, jota ne väistävät. Oikeanlaista ja oikea-aikaista paineen käyttöä on syytä harjoitella etukäteen. Lampaista voidaan myös houkutella ruoalla.

Monilla lammastiloilla on paimenkoira apuna tilan töissä. Ohjaajansa kanssa toimiva, hyvin koulutettu koira pienentää ihmistyön tarvetta merkittävästi. Koira käytettäessä hyödynnetään petoeläimen vaistonvaraista käyttäytymistä. Apua työkoiran hankintaa ja koulutukseen saa esimerkiksi Suomen paimenkoirayhdistyksestä.

Käsittelykeppinä voi olla esimerkiksi aurasviitta. Kepillä ei ole tarkoitus lyödä, vaan luoda painetta, jota lammas väistää. Käsittelykoukulla yksittäinen lammas voidaan poimia laumasta, asettamalla koukku lampaan kaulan ympärille, jolloin lampaasta saadaan tukeva ote kiinni otossa.

Riimulla kuljettaminen tulisi opetella ja opettaa myös lampaalle. Riimua käytettäessä ei ole tarkoitus vetää eläintä liikkumaan, vaan pienellä vedolla luodaan paine lampaalle ja heti kun lammas liikkuu, vapautetaan paine. Lammas oppii, että kulkemalla kohti painetta, se poistuu.

Ruoalla houkuttelemisen on varma tapa käyttää lampaiden käsittelyssä ja siirtelyssä, kunhan muistaa palkita eläimet siitä. Lampaat siis seuraavat ruokaa, kun tietävät että sen todella saavat palkinnoksi. Isoissa katraissa on huomioitava työturvallisuus; lammaslauma voi rynnätä ihmisen ympärille hyvin hallitsemattomasti.

Käsittelyjärjestelmät

Toimiva käsittelyjärjestelmä on ensiarvoisen tärkeä. Käsittelyjärjestelmän valinta kannattaa aloittaa kartoittamalla tarve ja käytössä oleva budjetti. Valintaan vaikuttaa miten usein ja missä (lampolassa/laitumella) lampaista käsitellään, sekä käytettävissä oleva työvoima. Pienessä katraassa voi riittää muutama irtoaita, joiden avulla esim. lampaiden yhteen kokoaminen tai ohjaus paikasta toiseen toteutetaan. Isoissa katraassa lampaiden käsittely voi käydä todella työlääksi, ellei käytössä ole riittäviä käsittelyjärjestelmiä. Parhaimmillaan hyvän käsittelyjärjestelmän avulla säästetään aikaa ja rahaa, kevennetään fyysistä työtä ja minimoidaan eläinten kokemaa stressiä, niille oudossa tilanteessa. Lisäksi tapaturmia tapahtuu vähemmän, kun käsittely on sujuvaa ja laitteet/välineet eläimille turvallisia. Toimivissa käsittelyjärjestelmissä eläimet liikkuvat mielellään haluttuun suuntaan, jolloin työ helpottuu. Selkeän systeemin ja toistuvan käsittelyn avulla käytännöt tekemiseen löytyy, eläimet tottuvat käsittelyyn ja oppivat rutiinit; työstä tulee palkitsevaa.

Käsittelyjärjestelmän hinnassa on suuria vaihteluja; edullisimmillaan puhutaan parin tuhannen euron kulusta (vaaka ja aidat). Vaatimustason noustessa hinta nousee 3000–6000 euroon. Digitaalisia lisävarusteita hankittaessa hintaa kertyy 10 000–15 000 euroa. Tärkeintä kuitenkin on, että järjestelmä on sellainen, joka sopii oman tilan tarpeisiin ja käyttöön.

Käytännön vinkki:

1. Kokoa lampaat aidoilla yhteen.
2. Tee ohjaavaa kuja tai ”suppilo” vaa’an portille. Kujassa voi käyttää takastoppareita estämään peruuttamista.
3. Ohjaa eläimet kujan läpi pari kertaa, ilman portteja. Näin ne tottuvat nopeasti kujaan. Kujasta tulee tuttu paikka ja jatkossa ne liikkuvat siinä helpommin.
4. Yksi henkilö tai koira ohjaa eläimet kujaan.
5. Toinen punnitsee, kirjaa ja vapauttaa.
6. Vaa’an jälkeen voi tehdä lisäerottelun esimerkiksi niin että aidalla tai erottimella ohjataan lampaat kahteen ryhmään. Mikäli erottelu ei ole mahdollista voi lampaat merkitä eri merkintäväreillä ja erotella.

Miksi panostaa eläinten käsittelyyn?

Tasapaino eläimen ja ihmisen välillä. Lampaan ja omistajan tulee kunnioittaa toisiaan, jolloin yhteistyö toimii. Lammas väistää ja antaa tilaa, eikä puske. Lampaiden ja omistajan välinen luottamus saa lampaat rentoutumaan, jolloin ne oppivat sietämään käsittelyä. Luottamuksen syntyminen laskee stressitasoa niin lampailla kuin omistajallakin.

Vähemmän stressiä, terveemmät eläimet. Stressi lisää rauhattomuutta sekä eläimissä että hoitajissa. Stressi heikentää eläimen vastustuskykyä > sairastuvuus lisääntyy ja kasvu sekä tuotos laskee. Uuhien maitotuotos laskee, kun adrenaliini estää oksitosiinia vapautumasta aivolisäkkeestä.

Rauhalliset eläimet, vähemmän tapaturmia. Rauhattomat eläimet lisäävät riskiä loukkaantumisille ja väärille käsittelytekniikoille. Esimerkiksi villoista vetäminen tuottaa kipua, synnyttää ruhjevammoja ja mustelmia, jotka vaurioittavat myös taljaa. Villoista vetäminen on kielletty eläinsuojelulaissa.